

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op een perceel aan
de Groeskuilenstraat te Gemert,
gemeente Gemert-Bakel (NB)**

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2009-218

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op een perceel aan de Groeskuilenstraat te Gemert,
gemeente Gemert-Bakel (NB)

ARC-Rapporten 2009-218
ARC-Projectcode 2009/600

Tekst

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs & J.J.A. Wijnen

Redactie

A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Gemert, Groeskuilenstraat
Projectcode	2009/600
Archisnummer	37424
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581817, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Gemert-Bakel, mw. V. Jolink
Contact	0492-378500, vanessa.jolink@gemert-bakel.nl
Toetsing	SRE Milieudienst, drs. R. Berkvens
Contact	040-2594403, r.berkvens@milieudienst.sre.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Groeskuilenstraat
Plaats	Gemert
Gemeente	Gemert-Bakel
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	51F
RD-coördinaten	N: 176654/396153 O: 176747/396022 Z: 176703/396005 W: 176650/396150
Oppervlakte	circa 3.100 m ²

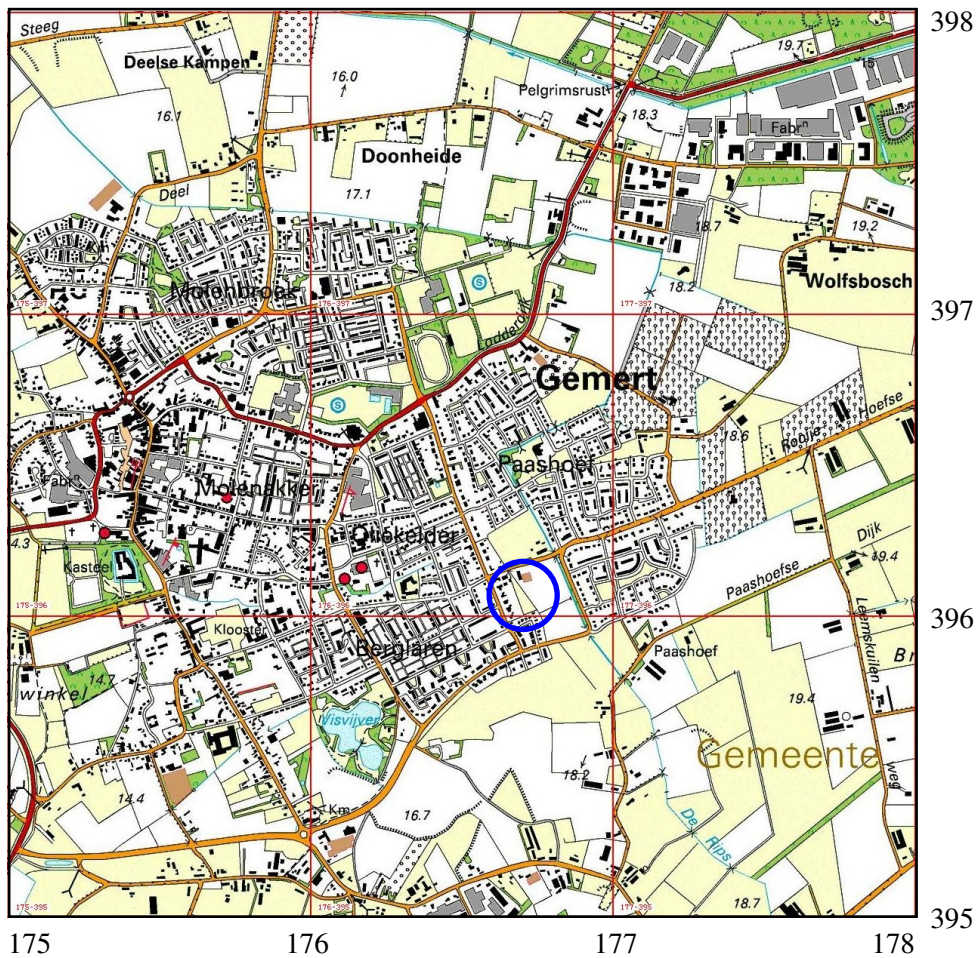
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel met een Laagpakket van Wierden; Formatie van Beegden veelal met een dek van de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie	Plateau-achtige horst met rivierafzettingen en dekzand aan de oppervlakte (4F2) en een dalvormige laagte zonder veen (2R2)
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgrond, leemarm en zwak lemig zand (zEZ21)
Historische situatie	Aan het begin van de 19e eeuw was de onderzoekslocatie in gebruik als bouwland. Ten oosten van de locatie stroomde de beek de Rips, ter plaatse van de huidige Groeskuilenstraat bevond zich een zandweg. De bebouwing rondom de onderzoekslocatie dateert uit de 2e helft van de 20e eeuw. De locatie zelf is nooit bebouwd geweest.
Archeologische verwachting	Hoge trefkans alle perioden (Laat-Paleolithicum–Nieuwe Tijd).

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Groeskuilenstraat te Gemert in de gemeente Gemert-Bakel (afb. 1). Aanleiding van dit onderzoek vormt de voorgenomen nieuwbouw van vier woningen met garage. De woningen zullen uit maximaal twee bouwlagen bestaan. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van circa 520 m² worden bebouwd en verhard. De woningen worden niet onderkelderd. Vooralsnog wordt uitgegaan van een maximale funderingsdiepte van circa 80 cm –mv. Om de woningen te kunnen realiseren dient er een bestemmingsplanwijziging plaats te vinden. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 17 september 2009 en dr. J.J.A. Wijnen van Econsultancy onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In september 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

De onderzoekslocatie ligt voor het grootste deel op een plateau-achtige horst van rivierafzettingen met dekzand aan het oppervlakte. Het noordelijk deel ligt in een dalvormige laagte zonder veen. Op de locatie zijn hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. Door de ligging op deze landschappelijk overgang van hoog naar laag is het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Binnen het plangebied liggen afzettingen behorend tot de Formatie van Boxtel, bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand. Mogelijk bevinden zich dicht aan de oppervlakte afzettingen van de Formatie van Beegden bestaande uit grof zand en grindhoudend grof zand. Direct ten noorden van het plangebied zijn wijstgronden aangetroffen. Er zijn op circa 40 m afstand archeologische indicatoren gevonden uit het Mesolithicum, de

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A. september 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Groeskuilenstraat (ong.) te Gemert in de gemeente Gemert-Bakel*, Econsultancy Rapport 09083494 (conceptversie).

Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Verder worden er binnen een straal van 1.000 m van het plangebied, op een aantal plaatsen vondsten uit het Mesolithicum en mogelijk ook uit het Neolithicum zijn gedaan. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten kunnen onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont voor komen. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein 5 boringen geplaatst tot maximaal 130 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algemene indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. Op basis van het bureauonderzoek werden op de onderzoekslocatie hoge zwarte enkeerdgronden verwacht. Deze zijn in onderhavig onderzoek ook aangetroffen.

De bodem bestaat op de onderzoekslocatie vanaf het maaiveld tot 0,5 (boring 1–3) à 1,0 (boring 4, 5) m –mv uit zwak siltig grijsbruin zand. Deze laag is geïnterpreteerd als eerddek. Op het zuidelijk deel is onder het eerddek een laag grijs zwak siltig zand met loodkorrels aanwezig. Deze laag is geclassificeerd als AE-horizont en is waarschijnlijk ontstaan door verploeging van het origineel aanwezige podzolprofiel. Op het noordelijk deel van de onderzoekslocatie is deze AE-horizont afwezig. Dit komt waarschijnlijk omdat hier geen podzolprofiel maar een beekerdgrond aanwezig is geweest in de dalvormige laagte die hier aanwezig is. In boring 4–5 ligt het eerddek op zwak siltig geelbeige tot geeloranje zand met roestvlekken. Deze laag is geclassificeerd als Cg-horizont. In boring 2 en 3 is onder de AE-horizont eveneens grijs tot beigegrijs zand aanwezig met roestvlekken. Boring 1 heeft een afwijkend profiel onder de AE-horizont is een 10 centimeter dikke bruine laag aanwezig bestaande uit zwak siltig zand. Deze laag is geclassificeerd als B-horizont die via een geeloranje BC-horizont geleidelijk overgaat naar een grijze C-horizont.

Beneden 1,0 m –mv bestaat de bodem uit zwak siltig en grindig zand. Deze grindige zanden zijn geïnterpreteerd als afzettingen van de Formatie van Beegden. Dit vermoeden wordt versterkt door de bruine kleur van deze mineralogisch rijkere rivierzanden.

2.0.1 Vondsten

In de AE-horizont van boring 3 is een fragment roodbakkend, dunwandig gedraaid aardewerk aangetroffen. Het aardewerk is gedetermineerd door mw. drs. K.L.B. Bosma. Het aardewerk stamt uit de Romeinse tijd of de Middeleeuwen. Door de fragmentarische aard van het materiaal kon de datering niet nader worden gespecificeerd.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de locatie op een plateau-achtige horst met rivierafzettingen met dekzand. In de ondergrond zijn afzettingen van de Formatie van Beegden aanwezig. Het dekzand behoort tot de Formatie van Boxtel. Op het noordelijk deel is een dalvormige laagte zonder veen aanwezig. Door de ligging op een overgang van hoog naar laag is de onderzoekslocatie in de periode Paleolithicum–Mesolithicum een aantrekkelijke vestigingslocatie geweest voor jager-verzamelaars. Ook voor de eerste landbouwers (vanaf het Neolithicum) was de onderzoekslocatie een aantrekkelijke vestigingsplaats. Dit wordt bevestigd door waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie. Er zijn op circa 40 m afstand archeologische indicatoren gevonden uit het Mesolithicum, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Verder worden er binnen een straal van 1.000 m van het plangebied, op een aantal plaatsen vondsten uit het Mesolithicum en mogelijk ook uit het Neolithicum zijn gedaan. De onderzoekslocatie heeft een hoge trefkans op archeologica uit alle perioden die door de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden mogelijk ook goed zijn geconserveerd. De archeologische resten kunnen onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont voorkomen. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat op de locatie inderdaad rivierafzettingen behorend tot de Formatie van Beegden aanwezig zijn. Deze afzettingen zijn afgedekt door dekzand behorend tot de Formatie van Boxtel. In de dekzanden is op het zuidelijk deel van de onderzoekslocatie een veldpodzolprofiel gevormd dat later is geëvolueerd in een hoge zwarte enkeerdgrond. Alleen in boring 1 is de B- en BC horizont bewaard gebleven. In de overige boringen op het zuidelijk terreindeel is de volledige podzol waarschijnlijk opgenomen in het eerddek. In boring 3 is in de AE-horizont een klein fragment gedraaid dunwandig roodbakkend aardewerk aangetroffen uit de periode Romeinse Tijd of Middeleeuwen. Op het noordelijk deel zijn in de dalvormige laagte waarschijnlijk bekeerdgronden aanwezig geweest die zijn geëvolueerd in hoge zwarte enkeerdgronden.

In het verkennend booronderzoek zijn buiten de vergravingen veroorzaakt bij de aanleg van het eerddek geen aanwijzingen gevonden voor recente vergravingen die het archeologisch niveau direct onder het eerddek hebben aangetast.

4 Aanbeveling

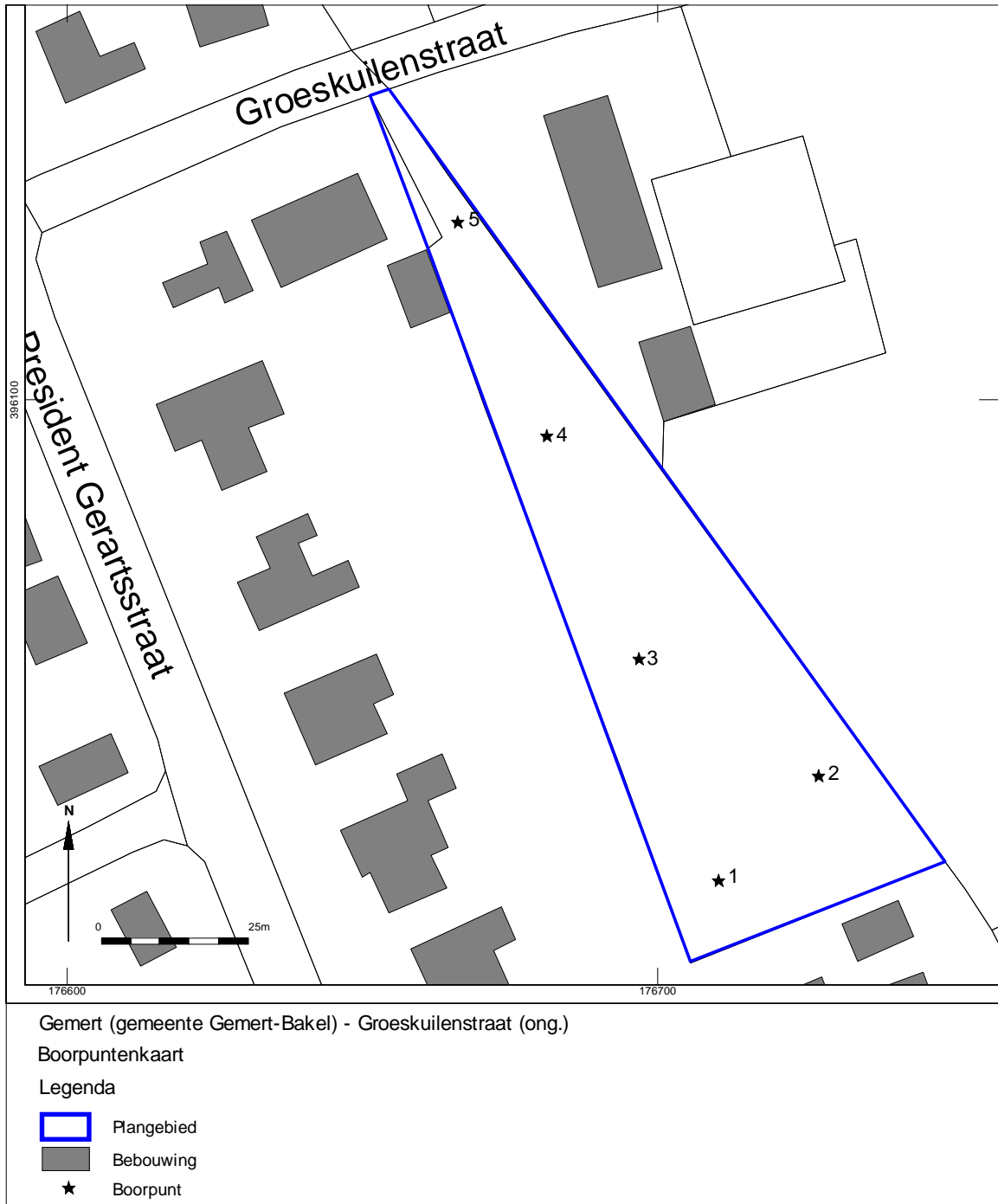
Op de onderzoekslocatie is waarschijnlijk sprake van een archeologische vindplaats. Dit in combinatie met de aanwezigheid van hoge enkeerdgronden met daaronder begraven podzol- en beekerdgrondprofielen maakt dat de hoge archeologische trefkans voor de onderzoekslocatie blijft bestaan. Een vervolgonderzoek is daarom noodzakelijk. Dit vervolgonderzoek kan door de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden het beste worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen noodzakelijk, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Gemert-Bakel. De gemeente Gemert-Bakel bepaalt of dit vervolgonderzoek daadwerkelijk moet plaatsvinden. Ook bepalen zij de aard en omvang van het vervolgonderzoek.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

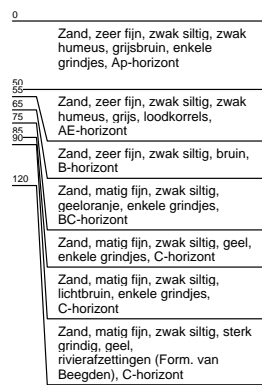
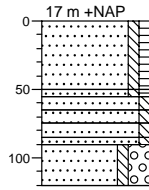

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

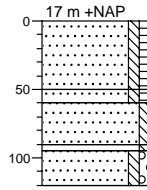
Boring: 1

X: 176711
Y: 396019

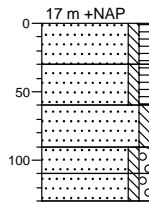
Boring: 2

X: 176728
Y: 396036

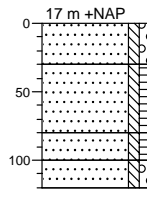
Boring: 3

X: 176697
Y: 396056

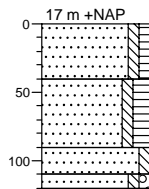
Boring: 4

X: 176681
Y: 396094

Boring: 5

X: 176666
Y: 396130

Opdrachtgever:

Locatie:

getekend volgens NEN 5104

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.